

1 APRIL 1921.

AFLEVERING 12.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER JAAR f 6.50.

EEN KWART-EEUW NATUURLEVEN.

DE levende natuur wordt nog niet bemind en gezocht, zooals zij dat verdient. Ieder, die bij ervaring weet, hoeveel genoegen en leering zij heeft aan te bieden, ook zelfs aan dengene, die slechts enkele uurtjes per week aan haar zich kan wijden, moet zich verwonderen, dat de natuursport zoo weinig in trek is, terwijl het publiek toch ruime verscheidenheid van genoegens — men denke aan de piano, het postzegelalbum, de photographie en nog zooveel meer — op prijs schijnt te stellen.

„Vraagt men, hoe het komt, dat de liefde zoo weinig algemeen is? Wel, vooreerst is de natuur te weinig bekend. Men weet niet, hoeveel er te vinden en te zien is en hoe nabij dat is — nabij, ook voor den stedeling, die doorgaans geneigd is, zich te beschouwen als een uit de schoone schepping verstootene. Hij leest eens van een valk en denkt dan aan een bedrijf der middeleeuwen, zonder meer. Maar in onze groote en dichtbevolkte steden wonen valken! En uilen ook! En men kan er mooie vlinders en andere insecten vinden. Fraaie waterplanten in stadsgrachten! Plantjes met fijne bloempjes en keurige zaaddoosjes in menigte tusschen de straatstenen! — Buiten is natuurlijk nog veel meer, honderden soorten van bloemdragende planten,

duizenden soorten van insecten bewonen ons land, een rijkdom van vogels en vischen, mossen, zwammen en wat niet al! Er is onder dat alles zooveel schoons, zooveel belangrijks . . . . Ja, waarlijk, als de levende natuur meer bekend was, zij zou om het genot, dat zij verschaft, om de leering, die zij aanbiedt, meer gezocht worden”.

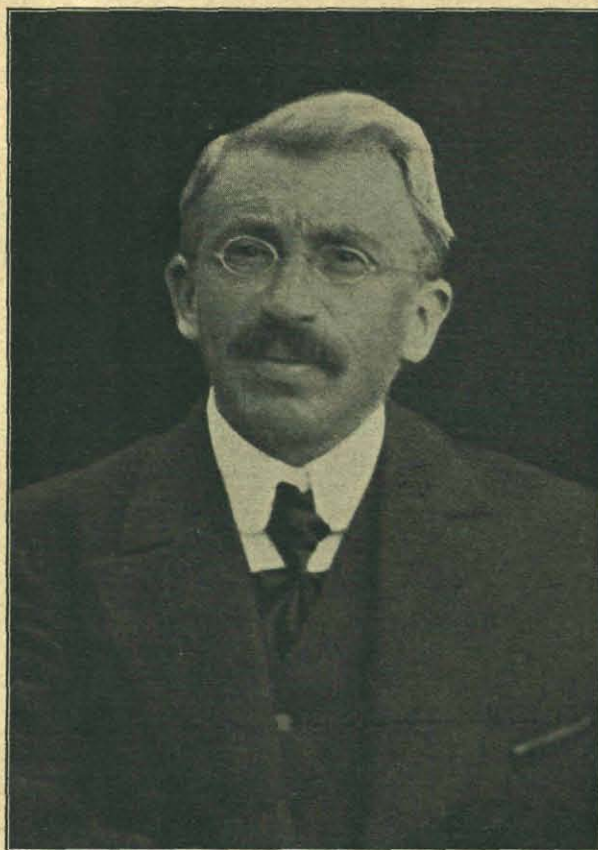
Wij hebben hier den aanhef gecopiëerd van de inleiding, die — Maart 1896 — de eerste aflevering van den eersten jaargang der maand-uitgave „De Levende Natuur” opende en waarin de oprichters van het tijdschrift, dat thans zijn zilveren jubileum viert (E. Heimans, J. Jaspers Jr. en Jac. P. Thijssse), voorts verklaarden, al wie meer wilden weten van het rijke buitenleven, als gidsen door den verheugenden doolhof der natuur te willen dienen; dit werd in eenigszins andere woorden gezegd, maar het was toch de strekking van hun betoog. Een nog onvoldoende aangeboorde bron wilden ze, ter verheugenis van velen, doen wellen, en de genietingen, die de hunne waren, wanneer zij de immer opnieuw verrassende, en een bron van kostelijke vreugde vormende wonderen der natuur observeerden, wilden zij mede deelachtig doen worden aan hen, die aan dezelfde wonderen achteloos voorbijliepen, omdat zij nog niet *wisten* en nog niet hadden *leeren zien*. Ontstentenis van belangstelling en verkeerd gerichte aandacht voor het natuurbestaan (wreedheid jegens dieren in 't algemeen, nestverstoren in 't bijzonder) wilden zij vervangen door een warme genegenheid voor het rijk-verscheiden ontwikkelingsgebeuren in de weien en op de heien, de meren, plassen en sumpen, ter lucht en te lande. En al zeiden ze het niet met zooveel woorden, mij dunkt: ze beseften reeds van den beginne af aan, dat hun streven een niet gering te schatten ethische, cultureele en poadagogische beteekenis zou kunnen hebben; er bestaat geen statistisch materiaal natuurlijk te dezer zake, maar wij spreken als onze overtuiging uit, dat, dank zij de beschavende en veredelende actie, die vijf en twintig jaren lang door „De Levende Natuur” is gevoerd, veel verkeerd gerichte belangstelling op heilzame wijze in goede banen is geleid. Uit dezen hoofde reeds is erkentelijkheid van heel het Nederlandsche volk voor wat het tijdschrift in een kwarteeuw tijds schonk, zedelijke plicht. In aanleg aanwezige uitwassen voorkomen is waarlijk preferabel boven het corrigeeren door gevangenis en politiemaatregel, een corrigeeren ten overvloede, dat uiterst zelden de kiem van 't kwaad doodt. Het beminnelijkste bij dit alles ondertusschen is geweest, dat het wekken van liefde voor de onuitputtelijke natuur, nimmer behoefde te geschieden op traktaatjestoon of anderszins op dorre wijze. De redacteuren hebben steeds gesproken als hartelijke menschen tot ontvankelijke mede-menschen en wel op een spontane en frissche, enthousiasmeerende of wel blij-ernstige wijze, niet als dominee, pastoor of professor. Zij wilden liefde mededeelen en liefde is nooit vervelend.

Dat, door den invloed van den geest, die van den eersten tot den vijf-en-twintigsten jaargang uit het maandblad sprak (dat aanvankelijk een „tijdschrift voor natuursport” werd genoemd) zoovelen hart hebben gekregen voor de schoonheid en bekoringen van dier en plant, landschap en atmosfeer, was wel in groote mate te danken aan het verrukkelijk vermogen tot populariseeren, dat en de leiders van de

Levende Natuur èn de steeds in aantal toenemende medewerkers bezaten. De juiste toon werd getroffen, een toon, die belangstelling wekte en gaande hield en derhalve amusant was, amusant in de werkelijke beteekenis van 't woord: geest en hart op aangename wijze bezig houdende. Voeg hierbij het illustratief kunnen van velen — de fotografie bewees in verloop van tijd bij 't vastleggen van kostbare natuurmomenten onschatbare diensten en de vogelfilm van Burdet was in dezen een climax — en het is te begrijpen, dat door honderden met gretigheid werd gegrepen naar elke nieuwe aflevering, omdat deze steeds op een wijze, die nimmer ontwijdde, den weg wees naar de intimiteiten van 't natuurleven. De Levende Natuur bevredigde een gezond verlangen naar fijn avontuur en vormde zoodoende een voortreffelijk tegenwicht tegen de smaak- en nog meer bedervende bioscoop, die, al ontzeg ik haar niet fanatiek elke verdienste, en al wordt zij steeds meer geperfectionneerd, door de bank met de werkelijke schoonheid op een gespannen voet staat. Bovendien hebben ten onzent door den invloed van 't maandschrift zich vele natuurhistorische schrijvers ontwikkeld, die — in dag-, week- en maandblad — hunnerzijds (zij het met geringer of grooter afwijking, maar toch hoofdzakelijk in denzelfden geest) de traditie van De Levende Natuur op een andere plaats voortzetten endaar op hun beurt verder genegenheid voor het landsche schoon trachten te wekken.

Ofschoon het wetenschappelijk element nooit angstvallig uit het maandblad is geweerd — belangstelling en liefde te wekken voor de natuur als een harmonisch, geluk schenkend, geheel, dat, tusschen haakjes, door het agressief optreden der cultuur soms deerlijk werd en wordt gehavend, was het doel, dat voorzat en niet in de eerste plaats de bevordering van het geleerde weten — lijdt het geen twijfel, dat op indirecte wijze door den arbeid der popularisators, diezelfde wetenschap

† E. HEIMANS.

diensten zijn bewezen. Trouwens dit vraagstuk hield in de Maart-aflevering van 1896 ook reeds Heimans, Jaspers en Thijsse bezig en in dit verband is het van belang de volgende passage aan te halen.

„Toen wij zoeven optelden, voor wie wij iets hopen te zijn, hebben wij ééne klasse van menschen niet genoemd: de dier- en plantkundigen. Zij zelf zullen dat billijken, daar zij wel weten, dat hunne belangen en die der liefhebbers uiteenloopen, buitendien kennen zij den weg, die tot bevrediging hunner behoeften leidt, of weten, waar en bij wien zij inlichtingen kunnen bekomen. Wij hebben hun dan ook niets aan te bieden, maar wel te vragen: hun steun — en soms wellicht: hunne verschooning.

„Hunne verschooning, indien wij ons somtijds genoodzaakt mochten zien, het materiële doel aan het formeele ondergeschikt te maken, de dier- en plantkunde een weinig op te offeren aan de *belangstelling* voor dieren en planten. Ieder van hen die wel eens voor het publiek gewerkt heeft, zal moeten erkennen, dat die keus soms gedaan moet worden.

„Rechtstreeks zullen wij derhalve de wetenschap niet kunnen dienen. Zijdelings waarschijnlijk. Want dit staat vast; als de belangstelling van het publiek toeneemt, zal aan de vakgeleerden meer materiaal toevloeien, — zullen er meer jongelui hunne geleerden komen versterken, — zullen hunne werken een ruimer debiet vinden, — zullen hunne adviezen voor het publiek meer beteekenis krijgen, en zal de *nervus rerum*, waar het subsidiën aan geleerde genootschappen, het oprichten en onderhouden van levende en doode verzamelingen betreft, niet zoo menigmaal ontbreken, want in dit opzicht, men vergete het niet, is de wetenschap meer van het publiek en de regeering, dan van hare *eigene* priesters afhankelijk.”

Naar uit bovenstaand citaat overduidelijk blijkt, hebben de drie redacteuren indertijd de beteekenis van De Levende Natuur voor de wetenschap jaarlijks niet hoog aangeslagen; ten aanzien van hun bescheiden standpunt is het dan ook niet ondienstig op te merken, dat wel-is-waar niet dan bij uitzondering de wetenschap rechtstreeks in het maandblad werd beoefend, maar dat niettemin, door het contact tusschen maandblad-leiding en de dikwijls goed uit hun doppen kijkende vaste en gelegenheidsmedewerkers, zich in De Levende Natuur een materiaal heeft opgestast, waar geleerden in den engeren zin jaarlijks wel profijt van hebben getrokken en kunnen trekken. De beteekenis van de juiste waarneming door den amateur-natuurkundige, smalenderwijze dikwijls dilettant genoemd, is vaak grooter dan men wel denkt. Juist dank zij deze correcte observaties en deze toegespitste aandacht van den onbevange liefhebber, zijn al heel wat in boeken te hoop gedreven dwaasheden gesignaleerd en geleerden (van bij de lamp, die zich aan wetenschap bezondigden — het worde hun niet toegerekend —) ontmaskerd.

Wat mij altijd in De Levende Natuur heeft aangetrokken, was de geestdrift, het frissche en fonkelende alsmede de gulhartige liefde voor de velerlei vormen en verschijningen, waarin het natuurbestaan zich manifesteert. Heimans, Jaspers, Thijsse en de velen, wier namen ik niet zal noemen, deden beseffen, dat de natuur, wanneer men zijn hart slechts voor haar openstelt, een „plaats der wijding” kan zijn. Ik wil,

heusch niets kwaads zeggen van de wetenschap en van de natuurkundige wetenschap allerminst, maar zij kan soms zoo mateloos koud zijn. Ik zou willen zeggen: voor deze geleerden neemt men eerbiedig den hoed af, maar hen, die *belangstelling* wekken voor dier en plant, voor de natuur over het algemeen, drukt men hartelijk de hand. Natuur-wetenschap kan het desnoods zonder liefde stellen, voornoemde belangstelling heeft tot grondslag genegenheid voor het *levende leven* en men vergete het niet, die wetenschap is niet zelden slechts een sublieme wijze van 't verplaatsen der moeilijkheden. De moeilijkheden komen op een ander plan, ze worden gesystematiseerd, maar niet opgelost. Wij herhalen: deze, individueele opvatting beoogt niet de wetenschap te bespotten, maar ze evenmin redeloos te loven: liefde is van grooter waarde dan 't weten. Om ondertusschen terug te komen op de indirecte beteekenis van De Levende Natuur voor de wetenschap: wij kunnen volstaan met het noemen van enkele namen dergenen, die hetzij als student, hetzij in nog jonger jaren, begonnen zijn zich te uiten in het maandblad van het driemanschap Heimans, Jaspers en Thijsse, dat feitelijk toebehoorde aan allen, die voelden voor het mooie en interessante in de natuur: Prof. Stomps, Dr. Docters van Leeuwen, Dr. Geerts, Dr. Jeswiet, Dr. Delsman, Dr. van Goor, Dr. van der Sleen, Dr. Metzelaar, Dr. Garjeanne. Natuurlijk is deze lijst niet compleet en zouden er nog meer namen aan toe moeten worden gevoegd, die ons toevallig niet te binnen schieten, terwijl wij dit schrijven. Er blijkt echter overduidelijk uit, dat een niet gering aantal Nederlandsche geleerden relaties onderhielden en onderhouden *met*, aangespoord werden *door* De Levende Natuur, hetgeen ongetwijfeld en pleit voor de beschaafde wijze van populariseeren der redacteuren en medewerkers en bewijst, dat de wetenschap der genoemden zich niet *te* ver verwijdert van het levende leven.

De Levende Natuur heeft steeds op de bres gestaan, wanneer het gold de verdediging van dier en plant, die door het voortschrijden der cultuur in 't gedrang raakten en haar redacteuren en verdere samenstellers, die met het natuurgebeuren meeleeften, de geheimen en wonderen van wat leefde in vrijheid door een steeds toenemende kennis, bijgevolg hoe langer hoe meer lief begonnen te krijgen, traden voortdurend in 't krijt, wanneer een of ander wezen of vele wezens gezamenlijk werden bedreigd, als vooroordeel, onverschilligheid of baatzucht zich tot den aanval gereed maakten. Bij hun opkomen voor wat belaagd werd — ten doode, tot uitstervens toe — bekeken zij, om zich te kunnen wapenen met een maximum van argumenten, beurtelings vanuit den wetenschappelijken, aesthetischen, economischen en ethischen gezichtshoek deze of gene kwestie, die werd opgeworpen.

Met name is den vogels in De Levende Natuur steeds een goed hart toegedragen; deze zingende vreugd van Holland, zonder welke onze bosschen, weien en heien, onze venen, zeeën en luchten zoo niet gestorven, dan toch beroofd zouden zijn van een der meest edele attracties, hebben vele schrijvers in het maandblad recht laten wedervaren door opgetogen artikelen, door naar 't lyrische overhellende descripties, door eenvoudig-hartelijke beschrijvingen. Hoe vaak is niet betoogd in de vijf-en-

twintig jaargangen, die nu zijn voltooid, welk een onschatbare, nimmer in cijfers uit te drukken waarde onze vogels vertegenwoordigen, en dat wij van „our bird friends” nog zoovele mogen aanschouwen — talrijke soorten, talrijke individuen — waarlijk: De Levende Natuur hebben wij er bovenal voor een niet gering deel erkentelijk voor te zijn. Is niet de Terschellinger reis mede de grondslag geworden voor een intensieve vogelbescherming?

Wij mogen blij zijn, dat Thijsse in 1908 Octoberdagen en -nachten met nog drie tochtgenooten heeft doorgebracht op Terschelling, waar het nieuwe kustlicht van den Brandaris zijn felle molenwieken van glans liet laaien door de nachten. Het leek op een copie van wat Gätke meedeelde over Helgoland: het vuur zoog a. h. w. de trekkende vogels tot zich en honderden migratie-objecten werden aangetrokken door het licht, dat hen inpalmde, betooverde en lokte, lokte. Thijsse heeft in dit verband gesproken van een vogelcaroussel en wij meenen niet beter een idee te kunnen geven van het fantastisch vogelvertier dan door een kort citaat van 't verslag der Terschellinger reis (Deel XIII, afl. 8, 9 en 10):

„Op de drukste oogenblikken zullen er zoowat een driehonderd vogels om den toren gevlogen hebben. De lichtwachters noemden dit „niets”. Bij stil bewolkt weer met zachten zuidoostenwind en liefst een weinig motregen is de drukte onbeschrijflijk. Dan giert het om den toren van duizenden vogels: spreeuwen, lijsters, leeuweriken en andere zangvogeltjes, maar ook strandvogels en ganzen. Zoodra het licht wordt ontstoken, komen ze aanzetten in drommen en ze blijven rondvliegen in dollen rondedans, totdat bij het aanbreken van den dag de lichten worden gebluscht.

Reeds na enkele uren zitten leuning en touwen en alle uitstekende punten aan den toren, hoe klein ook, stamp- en stampvol van vermoeide vogels, die, na even gerust te hebben, weer gaan rondvliegen, tot ze niet meer kunnen. Vele vliegen er zich dood, zoowel tegen het licht als tegen den „blinden” toren, doch hun aantal is gering in vergelijking met wat er door de Terschellingers zelf wordt gedood.

De daken en tuinen in het dorp en de heele omtrek, tot ver de duinen in, zitten vol half bewusteloze vogels, en nu trekt jong en oud, gewapend met een brandend lantarentje en een emmer, er op uit, om malsche boutjes te bemachtigen of een mooi vogeltje voor de kooi te snappen.”

Nadat deze vrij ontstellende feiten waren gesignaleerd, zonnen Thijsse en diens vrienden op middelen om het grootste gevaar voor de trekkers af te wenden en dank zij hun initiatief zijn rust-installaties aangebracht en verder maatregelen genomen waardoor het toch reeds voor de vogels zoo riskante, maar noodzakelijke, trekken tenminste in één opzicht minder gevaarlijk en fataal is geworden.

Het spreekt echter vanzelf, dat, hoe belangrijk dit aparte geval ook is, waarin door den invloed van D. L. N. iets gedaan is kunnen worden voor onze avifauna, meer gewicht nog moet worden gehecht aan de omstandigheid, dat, dank zij het ijveren van 't tijdschrift ten aanzien van de appreciatie der vogels, humaner denkbeelden zich wisten baan te breken en dat bij de beoordeeling der vogels niet de direct-waarneembare schade of nuttigheid louter en alleen langer den aard der waar-

deschatting bepaalde. Door D. L. N. is volkomen gebroken met de opvattingen, die door een averechtsche landbouwwetenschap werden gehuldigd en die langen tijd opgeld deden en nog opgeld doen, hier en daar. Het noodlottige hierbij was wel, dat deze wetenschap zeer lang het onderwijs heeft beïnvloed en dan ook een hoogen toon heeft gevoerd in de leer- en leesboekjes der lagere scholen. Maar gelukkig begint deze tijd hoe langer hoe meer verleden te worden, al kan het geen kwaad, dat, wat de vogelbescherming betreft, voorloopig nog maar links-radicalen denkbeelden worden verkondigd: d. w. z. een lans wordt gebroken voor het beschermen in principe van elken vogel zonder uitzondering. Afgezien van 't feit, dat nagenoeg geen enkele vogel uitsluitend nuttig of louter en alleen schadelijk kan worden genoemd, wordt ook hoe langer hoe meer den laatsten tijd beseft, dat het vernietigen van z.g. schadelijke vogels èn niet te tolereeren is uit aesthetische of soortgelijke overwegingen èn wetenschappelijk niet door den beugel kan. Telkens dringt meer het inzicht door, dat de natuur een harmonisch geheel is en dat eenzijdig ingrijpen te eeniger plaatse zijn fatale gevolgen elders heeft.

Dit is dan ook o. i. het meest toe te juichen resultaat van de bemoeiingen der Levende-Natuur-menschen, dat een nieuwe mentaliteit met betrekking tot de waardeering der vogels zich heeft ontwikkeld; de propaganda voor hun bescherming werd telkens doeltreffender, naarmate men hen beter leerde kennen, en met deze toenemende kennis hield gelijken tred een steeds intenser wordende liefde, een innige eerbied voor al het levende bestaan. Dit respect, deze genegenheid, zij werden voortdurend in D. L. N. door het geestdriftig woord vertolkt.

Hetgeen het meest tot blijdschap stemt, is het feit, dat de invloed, die van D. L. N. uitging, zich niet beperkte tot de lezers van het tijdschrift alleen, daar veel onder-

† J. JASPERS JR.

wijzers, die kennis maakten met de verruimende inzichten, welke in de artikelen tot uiting kwamen, de aan hun zorgen toevertrouwde jongens en meisjes met een meerdere mate van begrijpen, en beschikkend over een schat van argumentatiemateriaal, opleidden tot jonge menschen, die het edele en voorname der vogels leerden zien: het nobele van hun zang, de pracht van hun veeren, de schoonheid van hun liefdeleven, kortom: al het treffende van hun gedragingen. Dat D. L. N. talrijken van het onderwijzend personeel op haar hand heeft gekregen, moet waarlijk aangemerkt worden als één der grootste winsten. Het pijnigen en dooden der vogels door de jeugd, het uithalen der nesten — slechts uit baldadige vernielzucht — heeft wel-is-waar niet geheel opgehouden, maar dank zij 't ernstig woord der onderwijzers, die geïnspireerd werden door de genegenheid der L. N.-mensen voor de avifauna, zijn deze ruwe onhebbelijkheden toch zeer afgenomen en hebben ze plaats gemaakt voor een in beter richting zich oriënteerende belangstelling.

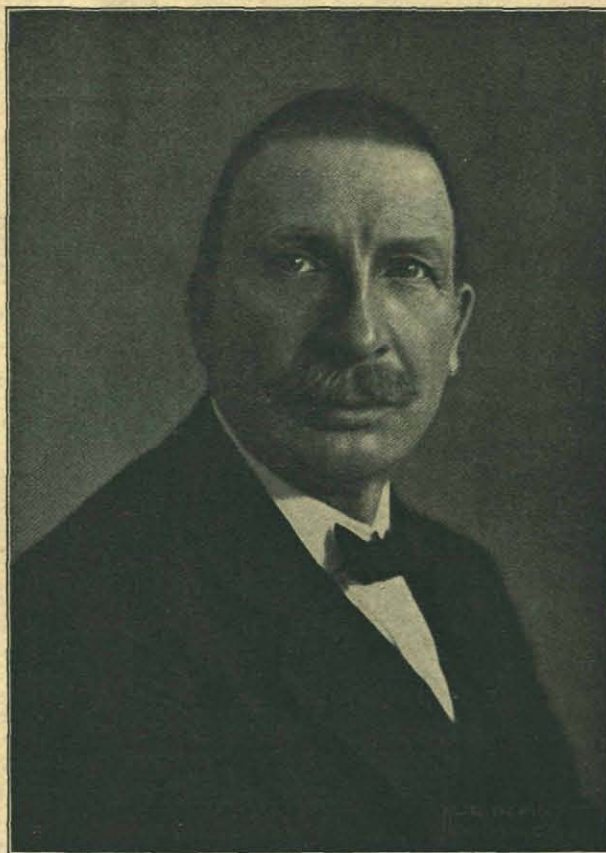
Op één concreet geval, waaruit blijkt, dat het zaad, hetwelk door D. L. N. in de voren is geworpen, tevens elders rijke vruchten draagt, meenen wij, nu wij de betekenis van het tijdschrift voor de vogelbescherming aanstippen, nog in 't bijzonder te moeten wijzen: ik bedoel den arbeid van Bernink, den directeur van Natura Docet te Denekamp, die wel een der ijverigste discipelen van Heimans, Jaspers en Thijsse is en, zij 't op eigen wijze, nochtans geheel in hun geest, Twente „bewerkt”. Niet alleen wekt hij door zijn schrijven warme belangstelling voor 't natuurgebeuren in zijn geheel, maar zeer in 't bijzonder komt hij op voor de bescherming van de vogels en wel op een buitengewoon gelukkig gekozen manier, die veel effect sorteert. Hij heeft n.l. de beschikking over een aanmerkelijk aantal plaatselijke bladen, die door de bank een ruime verspreiding genieten en kunnen bogen op een aantal abonné's, die grooter organen zouden kunnen doen watertanden. In deze kranten nu, die huis aan huis worden gelezen, plaatst Bernink zijn met liefde geschreven opstellen, waarvan een overgroot deel het vogelleven behandelt. De artikelen zijn in vloten, populaireren trant geschreven. Het was mij onlangs een verrassing en vreugde, die tientallen causerieën, waarin de moderne, milde opvattingen inzake vogelbescherming worden gehuldigd, te mogen lezen en het lijdt geen twijfel, of Bernink bereikt ontzaglijk veel met hetgeen hij in die kleine bladen schrijft. Het zou te wenschen zijn, dat elke provincie of provincie-deel beschikte over dergelijke enthousiaste natuurvrienden.

Bovenal mag, nu wij ons bezig houden met den invloed, die uitging van D. L. N., niet onvermeld blijven de actie, die is gevoerd tot behoud van 't Naardermeer en het algemeene ijveren voor het bewaren van natuurschoon in ongeschonden staat. Het was in Dec. 1904, dat dr. H. Burger, Dr. H. J. Calkoen, E. Heimans, Dr. H. W. Heinsius, H. Heukels, H. Ouderkerk, J. P. Thijsse en Dr. Ed. Verschaffelt zich in de hoedanigheid van hoofdbestuursleden der Ned. Nat. Hist. Ver. met een schrijven richtten tot den Amsterdamschen gemeenteraad, waarin zij, in verband met de voordracht inzake den aankoop van 't Naardermeer, dat gebruikt zou worden voor 't deponeeren der afvalstoffen der hoofdstad, erop aandrongen af te zien van 't plan,

daar h.i. het Naardermeer uit natuur-historisch en aesthetisch standpunt van buitengewoon groote beteekenis was. In de toelichting bij 't adres werd o.a. opgemerkt: „Het Naardermeer heeft een rijke en gevarieerde fauna en flora; vooral de vogel-fauna is er belangrijk door veelheid der soorten, het groote aantal der individu's en de omstandigheid, dat hoogst zeldzame of voor ons vaderland unieke soorten er vrij gemakkelijk kunnen worden waargenomen

Na de aandacht te hebben gevestigd op de economische beteekenis van de aanwezigheid der talrijke meeuwen voor den tuin- en landbouw der omgeving, werd gewezen op 't feit, dat het aanplempen van 't Naardermeer met afvalstoffen in hygiënisch opzicht niet te verdedigen was. Het gering verschil in exploitatiekosten bij, onderscheidenlijk, aanplemping van 't meer en verbranding van 't stadsvuil alsmede de waarschijnlijkheid, dat de waarde van eventueel aan te winnen terrein zeer zou tegenvallen, dienden verder als argumenten bij 't ontraden van de aanvaarding der plannen. Dit ijveren leidde tot succes en men kan zich de vreugde van vele minnaars der natuur voorstellen, toen Thijsse in Jan. 1905 (afl. 10, jaarg. IX) een artikel kon beginnen met vast te stellen, dat voorloopig het ergste gevaar als geweken kon worden beschouwd, daar het voorstel van B. en W. van Amsterdam om 't Naarder-

JAC. P. THIJSSE.

meer te dempen met de stedelijke afvalstoffen werd verworpen. In dit opstel over 't Naardermeer, werd op overtuigende wijze uiteengezet, welk een rijkdom voor heden en toekomst zou worden bewaard, wanneer verdere bemoeiingen inderdaad mochten voeren tot een vaststaander behoud van 't kostlijk natuurgedenkteeken, waarvan ten overvloede Tepe in datzelfde artikel door zijn welgelukte foto's een completerend beeld gaf. Maar daar nog geen zekerheid bestond, of het sanctuarium werkelijk op den duur zou worden behouden, werd door Heimans en Thijsse de

*

klok geluid: het Naardermeer diende bezit te worden van een wetenschappelijk lichaam, oordeelden zij. Men had de Ned. Nat. Hist. Ver. op 't oog; wanneer deze 't terrein in handen zou krijgen, kon men gerust zijn, dat het rationeel werd beschermd. Maar de steun van vele Nederlanders was noodig en het bijeenbrengen van een krachtig fonds, dat te zijner tijd in staat zou stellen over te gaan tot aankoop van prachtig terrein, werd als een dringende eisch beschouwd. Van veel belang acht ik vooral 't slot van 't Naardermeer-artikel van Thijsse.

„De beheerders van het fonds krijgen een moeilijke taak. Zij mogen zich niet alleen bepalen tot het aankopen en „exploiteeren” van mooie plekjes, maar zij moeten immer waakzaam gadeslaan wat Rijk, Provincie, Gemeente, Polderbestuur, Spoorwegmaatschappij, Bouwmaatschappij met onzen dierbaren vaderlandschen bodem uithalen, om te redden, wat gered kan worden, of het een of ander voordeel te be- dingen.

Door vriendschappelijke samenwerking kan veel worden verkregen. Langs wegen, kanalen, spoorlijnen en dijken liggen zooveel brokjes overgeschoten waardeloos terrein, waar niemand naar omziet en die wij met weinig moeite en kosten karakteristiek kunnen beplanten en zodoende maken tot een sieraad voor de omgeving. In negen van de tien gevallen willen de betrokken autoriteiten dat gaarne toestaan, in het tiende geval zien ze in, dat het eigenlijk hun eigen plicht is en doen ze het zelf.”

Thijsse's pleidooi voor 't behoud van 't Naardermeer (waarvan volgens zijn getuigenis een waar open-lucht-museum en laboratorium kon worden gemaakt) alsmede zijn op de bres staan voor natuurbehoud in 't algemeen, had tenslotte tengevolge, dat op 22 April 1905 de stichtingsvergadering plaats had van „Natuurmonumenten”. Maar vooraf is o.a. nog een artikel van H. W. H(einsius) verschenen in 't bijblad van D. L. N., het „Maandblad der Ned. Nat. Hist. Ver.”, waarin eveneens met klem erop werd aangedrongen, de natuurmonumenten te behoeden tegen vernietiging door de ontginningsziekte. Maar, merkte dr. Heinsius op, niet alleen dreigt gevaar van de zijde der landontginning, maar ook win- en moordzucht alsmede baldadigheid, ja zelfs de verzamelwoede van te ijverige natuurliefhebbers vormen een ontzettend gevaar voor flora en fauna. Daartegen moest worden opgekomen. Amerika met zijn „national parks” kon ten exempel gesteld worden; Denemarken, de stad Londen, koning Leopold van België, de eigenaar van 't Böhmerwald, deze staat, stad, soeverein en particulier hadden gebieden gereserveerd, opdat zij intact bleven bewaard. De regeering op Java had den „bergtuin van Tjibodas” voor schennis behoed. Dit alle waren voorbeelden, die navolging verdienden. Maar: handen aan de ploeg en niet langer dralen, was de strekking van dr. Heinsius' pleidooi. Er moest handelend worden opgetreden om de bescherming van terreinen, van belang uit wetenschappelijk en schoonheids-oogpunt, uit te voeren.

„Biologen, geologen, geografen en kunstenaars moeten hiertoe samenwerken, ondersteund door invloedrijke personen en . . . door de zedelijke en stoffelijke hulp van talloze natuurvrienden. De Natuurhistorische Vereeniging, die niet uitsluitend een bepaald onderdeel, maar de Natuurlijke Historie in haar geheel vertegen-

woordigt, die in art. 2 harer Statuten zich o.a. het beschermen van natuurhistorisch belangrijke terreinen ten doel stelt, is zeker het aangewezen lichaam om in dezen handelend op te treden."

In hetzelfde Maandblad der N. N. H. V. (D. L. N. Maart 1905) werd geconstateerd, dat de uitnodigingen voor een bijeenkomst, waar eventueel een lichaam zou worden gesticht, dat het toezicht op en bescherming van natuurmonumenten beoogde, waren verzonden. In de uitnodiging werden de werkzaamheden der corporatie als volgt omschreven:

1°. het bijeenbrengen van een fonds, hoofdzakelijk dienende tot het aankopen en in eigen beheer nemen van natuurmonumenten; 2°. het opmaken van een volledige inventaris van alle in ons land nog aanwezige natuurmonumenten; 3°. bemoeiingen bij overheid, corporaties en particulieren omtrent deze zaak; 4°. het versterken van een gezonde openbare meening dienaangaande.

Ten overvloede werd nog eens vastgesteld, dat onder natuurmonumenten niet slechts landschappen in engeren zin werden verstaan, maar tevens: merkwaardige planten, zeldzame diersoorten, geologisch belangrijke formaties, enz. En inderdaad had de stichtingsvergadering van Natuurmonumenten op 22 April 1905 in de Kleine Restauratie van Artis plaats. Aan de convocatie hadden gevolg gegeven, behalve belangstellende particulieren: Maatschappij „Arti et Amicitiae", Vereeniging tot Bescherming van Vögels, Ned. Botanische Ver., Ned. Dierk. Ver., Amsterdamsche Entomologische Club, Ned. Entomol. Ver., Algemeen Bestuur alsmede de biologische sectie van 't Genootschap ter bev. v. Natuur-Genees- en Heelkunde, Ned. Heide-Mij, Kon. Zoöl. Gen. „Natura Artis Magistra", het hoofdbestuur plus negen afdelingen van de Ned. Nat. Hist. Ver., Ned. Ornithol. Ver., Rotterdamsche Diergaarde, Rotterd. Nat. hist. Club, „Sint Lucas", Ned. Mij voor Tuinbouw en Plantk. en de Verfraaiingsver. te Haarlem.

Het is niet ons voornemen om in finesses den verderen loop der gebeurtenissen weer te geven; het zij voldoende op te merken, dat de vereeniging tot stand is gekomen, met voorbeeldige vlijt haar reddingswerk heeft uitgevoerd en nog steeds zich beijvert in te grijpen, waar zulks dringend noodig is. Hoeveel kostelijke terreinen zijn zoo voor en na niet veroverd op fanatieke ontginners en speculanten? Het volgende lijstje van „reservations", die „Natuurmonumenten" heeft weten te behouden voor 't geslacht van thans en de generaties der toekomst, toont aan, welke prachtige overwinningen reeds zijn behaald op 't materialisme en het nivel-leeringsstreven der moderne tijden:

Het Naardermeer (1906)	707 H.A.
Het Leuvenumsche Bosch (1910)	640 „
Hagenau en Rhederoord (1910—1919)	638 „
De Vennen en Bosschen bij Oisterwijk (1913-1916)	285 „
Het eiland Griend (1916)	23 „
De Rengersmiede (1918)	3 „
Het Korenburgerveen bij Winterswijk (1918) . .	94 „

De Harensche Wildernis (1919)	5 H.A.
Op Texel (1909-1917)	20 „

Nu is den laatsten tijd het plan komen opduiken van dr. Tesch, die in D. L. N. het eerst, in een ander blad, dat evenmin zijn liefde voor het landschap onder stoelen of banken steekt (De Kampioen) nogmaals, uiteen zette van hoeveel gewicht het zou zijn, wanneer uitgestrekte duincomplexen, die in economisch opzicht geen groote geldelijke waarden vertegenwoordigen, als natuurmonumenten werden beschermd. Het plan van dr. Tesch, om dergelijke omvangrijke gebieden te reserveeren, was geen nieuwe, op zich zelf staande actie, maar slechts de consequentie van 't streven, dat reeds van den beginne af aan D. L. N. zoo sympathiek maakte. Want waarlijk: wij moeten uiterst zuinig zijn met onze onontgonnen, vrije, woeste terreinen, waar men nog eens ongestoord één kan zijn met de natuur. En heeft niet, een poos geleden, Henri Polak woorden van nog wijder strekking geschreven in „Buiten”? —

„De moderne Hollanders echter scheppen geen schoonheid, zooals hun voorvaderen deden; gewoonlijk doen zij weinig anders dan oude schoonheid vernielen en er bitter weinig nieuwe voor in de plaats stellen. Zij koopen oude buitenplaatsen en bosschen op, hakken het beste opgaande hout neer, om met de opbrengst 'n deel der kooppenningen te kunnen betalen, verkavelen de rest in kleine brokjes die daarna elk hun huisje gaan dragen, met een tuintje er om heen, gewoonlijk jammerlijk-conventioneel in elkander geprutst, en waarin de enkele van het voormalige bosch overgebleven ruige boomen staan, alsof zij met hun figuur verlegen zijn. Of zij dringen door in heide-, duin- en boschgebied, dat dan ook alweer in kleinere mooten en lappen verdeeld, en met gewoonlijk prullige landhuisjes bezet wordt. Zoo langzamerhand is dan ook ons land voor een niet onaardig deel beduimd geworden. Heele streken zijn er, waar men zich voorheen vrijelijk bewegen kon en waar men zich thans niet te keeren of te wenden vermag, zonder op prikkeldraad of eenigerlei andere hideuse omheining te stooten.”

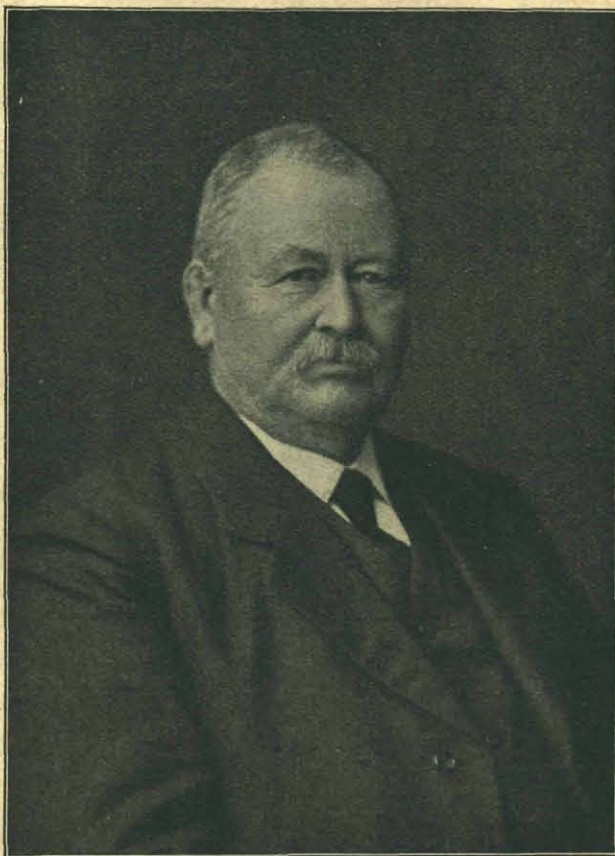
Mijzelf gaat het aan 't hart, wanneer ik in 't lokaaltje van Utrecht naar Baarn zie, hoe telkens meer wordt aangebouwd, hoe de villa het mooie land aanvreet en van Bilthoven tot Den Dolder huis aan huis verrijst. Waar blijft tusschen al die Mon Repos-tjes de rust? En waar blijft de hei te overzien, wanneer de Heidezicht-jes telkens meer het land afzichtelijk maken? Wanneer het zoo doorgaat, wat zal er dan worden tenslotte van mijn beminde korhoenders en wilde eenden, die in de ruige omgroeiing der sparren hun dertien eieren deponeren? Ik stel alleen mijn vertrouwen in „Natuurmonumenten” en ben dankbaar, dat tot de actie dezer instelling de stoot is uitgegaan van Versluys' heerlijk maandblad, dat duizenden in den lande aan zich heeft verplicht door het wakker pal staan voor de natuurbescherming. Ten aanzien van dit laatste ten besluite deze vraag: wanneer worden wij weer eens vergast op inzichtgevende literatuur-overzichten in den trant, zooals Bolleman van der Veen ze placht te geven en die ons steeds buitengewoon belangrijk voorkwamen?

Ik vrees middelerwijl de mij toegestane ruimte te zullen overschrijden. Ik dien,

wil ik erop wijzen, in welk opzicht D. L. N. tevens het bezielend orgaan is geweest, mij verder te bepalen tot zeer terloopsche notities, tot het louter en alleen noemen van namen zelfs. Reeds in de Maart-afl. van '97 werd de klok geluid voor 't houden van een eerste tentoonstelling voor natuursport. De alom zich openbarende liefde voor 't natuurleven spoorde hier toe aan. De directeur van Artis, Dr. Kerbert, Dr. Oudemans, Prof. Ritzema Bos en de redactie van D. L. N. vormden een commissie, die van oordeel was, dat, naar in D. L. N. werd opgemerkt, het goed was, daar de natuurzin ontwaakte, dat de liefhebbers eens tot onderlinge opwekking en leering met hun werk voor den dag kwamen. De expositie die eindelijk tot stand kwam; er was een flinke tijd voor voorbereiding; is op schitterende wijze geslaagd en van groote propagandistische waarde geweest, daar door het bijeenbrengen der collecties natuurvoorwerpen werd gedemonstreerd, hoe rijk en interessant het leven van fauna en flora is en hoeveel bekorende schoonheid en geestelijke ontspanning de „open-air and pastime study" biedt.

Ik moet nog wijzen op Heukels' oproep inzake floristisch onderzoek, die reeds verscheen in den allereersten tijd van 't bestaan der Levende Natuur, op de stichting van de Ornithologische Ver., de Nederl. Natuurhist. Ver. en de Amsterdamsche Entomolog. Club, die onder den invloed van 't maandblad zijn ontstaan. Vergeten mogen niet worden de actieve bemoeiingen om de vogelfotografie op een hoog peil te brengen. Wolda's voortreffelijk werk, dat zich in wetenschappelijke richting beweegt en betrekking heeft op vogelbescherming en vogelcultuur werd in D. L. N. openbaar gemaakt, waar tegenwoordig eveneens gastvrijheid wordt verleend aan een enthousiaste jeugd. De stichting der Mycologische Ver. en de Geologische Ver. waren evenzeer evenementen in de historie van 't tijdschrift, dat ook zijn goede

W. VERSLUYS.

diensten heeft bewezen, toen Bernink's *Natura Docet*-plannen krachtigen steun behoefden. Zoo zou kunnen worden doorgegaan. Bovenstaande uiteenzettingen en simpele vermeldingen mogen echter eenig denkbeeld hebben gegeven van al het heerlijke, dat de redactie van D. L. N. aan duizenden in den lande heeft geschonken. Een cultureele missie is door haar — mede met hulp van uitgever en bijdragen leverende lezers — vervuld en de beschavingsarbeid, die door 't tijdschrift is verricht, zal nimmer in cijfers kunnen worden uitgedrukt, omdat hij van louter ideëelen aard is geweest en juist daarom zoo hoog moet worden aangeslagen. Dit bedenkend, dit blijde erkennend, gaan onwillekeurig de gedachten terug tot hen, die heen zijn gegaan. Het was in afl. 10 van jaargang XIII, dat Heimans de droeve taak vervulde het *In memoriam* te schrijven van één der oprichters der periodiek: J. Jaspers Jr. Heimans heeft hem geprezen als een ijverigen medehelper bij 't populariseeren der natuurkennis, wiens geschreven stukken en voordrachten doorwrocht waren. He was the better of us, getuigde Heimans van den overledene.

Ruim vijf jaar later stierf ook Heimans, plotseling, slechts 53 jaar oud, maar zijn leven is schoon geweest en welbesteed. Hoe gul was hij steeds met het wegschenken van zijn ongemeene gaven, deze man, die schreef uit zijn hart en zijn ontroerende liefde voor de natuur overdroeg op anderen, wegen wees aan hen, die zich trachtten te oriënteeren en door zijn gul enthousiasme geestdrift bij anderen wist te wekken. Wij op onze beurt zeggen: he was the better of us. Hij leeft voort, in zijn werk, in den naam van zijn zoon, die den vader als redacteur opvolgde. Niet beter kan de overledene worden geëerd, dunkt ons, dan door voort te arbeiden in zijn geest. Het is goed, dat het zilveren jubileum van D. L. N. nog eens de gelegenheid biedt waardeerend te gewagen van de groote kwaliteiten der, lichamelijk slechts, gestorvenen en der zéér levenden, die ons nog dagelijks verblijden met hun telkens nieuwe frissche gaven. Deze eenvoudige constatacie houdt uit den aard der zaak een hartelijke betuiging van erkentelijkheid in en wij sluiten ons dan ook volkomen aan bij wat onlangs A. B. Wigman ons schreef over 't tijdschrift *De Levende Natuur*:

„Om zijn groote veelzijdigheid, om zijn nooit dorre, doch immer van den deesem der ware, onvervalscht-oprechte liefde tot de natuur doortrokken inhoud, om zijn prettigen trant, zijn persoonlijk cachet en zijn steeds tot eigen waarneming krachtig opwekkende artikelen en korte mededeelingen, is „*De Levende Natuur*” in de afgelopen kwart-eeuw voor honderden en wellicht duizenden in ons land een leidend orgaan geweest, welks verdiensten wij niet hoog genoeg waardeeren kunnen.

Het is een recht verblijvend teeken, dat ondanks den nood der tijden, die de voortzetting van tal onzer periodieken onmogelijk maakte, een orgaan als dit, dat toch uit den aard der zaak op een vrij beperkte categorie van lezers is aangewezen, zich op zoo voortreffelijke wijze weet staande te houden en ons past een eeresaluut aan de wakkere redactie en uitgever, die vrijwel belangeloos het blad den zoo noodigen ruggesteun geven.

Moge dit op een voor jong en oud passende leest geschoeid orgaan zich nog lang in zijn groenen ouderdom verheugen, van het levende in de natuur verhalend en hare zoo broodnoodige bescherming predikend, gelijk het dit vijf-en-twintig jaren nu met zooveel toewijding mocht doen.”

RINKE TOLMAN.

DE EERSTE AFLEVERING.

TOEN we nog aan Sloot en Plas werkten bleek het al dat we ons niet konden roeren door gebrek aan ruimte. Weet je wat, zei Heimans, we moesten een tijdschrift hebben. Ik zag er wel wat tegen op, maar hij wist nog een derden man, die had al veel verzameld en gewerkt en kon teekenen ook. Dat was Jaspers. Versluys wou ook wel en zoo zouden we dan 1 Maart 1896 onze eerste aflevering laten verschijnen. Heimans nam een bloem, het Sneeuwkllokje, Jaspers het onvermijdelijke Speenkruid en ik kwam voor den dag met de Tjiftjaf en met mijn Groote Avontuur met Steenhuizen, een expeditie naar Texel. Bij het in elkaar zetten van de aflevering bleek er tot onzen schrik nog een halve pagina te kort maar we hadden

De Eerste Aflevering.